

fer de ràbia la brumera per la boca; però ja abans l'havia usat el banyolí i perpinyanenc Miquel Agustí en els *Secrets d'Agricultura* de 1617: «prenen clares de ous y les baten bé que totes sien *bromera*».

El matís d'escuma espessa o animal es fa notar per tot: no es diria tan pròpiament del bombolleig net i passatger d'un corrent que raja fluidament com un riu o xaragall plàcid i ràpid; és ben cert que són característiques les frases que posa com a ex. el *DFa.*: «li sortia *bromera* de la boca» (al malalt atacat o greu), «un sabó que fa molta *bromera*» i fins «la *bromera* de la llet» (*BDC* XIX, 101) tenen això en comú a diferència d'altres menes d'escuma; almenys s'ha de tractar d'un riu desbordat o d'un mar en tràngol i atorrenatats, com veiem en Verdager: «lo riu sortí de mare; / fugint, ses falconades sortejàrem / mes, entre esculls y núvols de *bromera*, / ab sa alenada fera, / nos converteix en roques ---» (*Ail.* VII, v. 124), «los brolladors escupen un riu per brocs de marbres --- cascades mil esqueixen ses ones de *bromera* / per escalons de porfir y balmes de cristall, / y estols de blanques nimfes desfan sa cabellera / pels remolins d'escuma seguint-los, riu avall» (*Ail.* II, 30a). I veg. els deriv.

Així segueix encara en les tècniques modernes de llenguatge nostre i tradicional: en els líquids de la indústria igualadina de l'adoberia és «conjunt de bombolles que es produeixen en el líquid de la cubeta o bombo on s'estova el cuir, quan volta; també en els calciners quan s'hi remena» (Castellà Raich, *BDC* XIX, 46); en la meua adolescència els pescadors de Sant Pol ho deien però era parlant de la de mar terrosa en tràngol (1924); a Benigànim em distingien la mena de mató anomenat *brullo* com una espècie de recuit «que fa una *bromera*» (1962): car tant allí com en la totalitat dels dominis valencià, occidental i mallorquí, el mot es pronuncia, doncs, amb *o*; en fi, en les indústries taperes i derivades, de la zona de Sant Feliu de Guíxols, hi ha també *borumera* en els líquids o suc de la seva elaboració (Marx, *RDR* VI, 1924, 28), variant que s'estén, segons *AlcM* (s. v. *barrumera*), allí al voltant, fins a Blanes, Olot i el Baix Empordà (Llofríu). Aquesta variant mateixa té en aquest caràcter espès, d'escòria, la seva explicació, segurament deguda a contaminació per part de *BORRA* (*borrum*, *borrim*) i els seus derivats.

La difusió d'aquest mot dins el nostre domini lingüístic deu ser total, puix que també inclou les tres illes (*AlcM*), el País Valencià (com hem vist, fins a Benigànim almenys);¹ i des de les nostres Marques de Ponent la seva àrea penetra poc o molt en l'aragonès de l'Est, car *bromera* «espuma» s'usa a Sogorb (Torres Fornés), a Casp (*BDC* XXIV, 162), i *esgroma* 'escuma de la llet, de l'aigua' entra per les altres valls pirinenques fins a Gistafin (*BDC* XXIV, 168).

Encara que *bromera*, de forma derivada en *-era*, ha estat sempre la varietat més important i general del mot, no ha deixat d'haver-hi com a sinònim *broma*, que és varietat més local, limitada a terres de l'Ebre enllà: el *DAG*. la qualifica de valenciana² i *AlcM* (*broma* I, 4) com a equivalent d'«escuma» usual a Tor-

rosa, Maestrat, Alcoi i Elx. És versemblant que aquest *broma*, encara que només valencià i tortosí, no sigui menys antic que *bromera*, i que havent començat aquest per tenir un sentit abundancial fos ràpidament generalitzat per la llengua quasi pertot, per raons de claredat, evitant l'equívoc amb els altres dos o tres *broma* ja estudiats, o amb una variant de *brom* per a mucositat i cosa anàloga.

Car a penes es podria dubtar que les paraules *broma* i *bromera* del català actual han inclòs aquesta modalitat semàntica. *Embromat* és un mot de la llengua comuna per «al qui té els conductes nasals més o menys obstruïts per un excés de mucositat: *estar embromat*» (*DFa.*);³ tothom ha sentit a parlar del *brom dels gossos* i del *brom dels cavalls*: en la retirada dels carlins «sa ufana era la tapadora que cobria el *brom* o l'asma: prou s'endevinava per los sedenys i *candees* que els hi foradaven el coll»;⁴ en fi, d'aquí deriva evidentment *bromosa*, nom d'una classe de bolet, que vaig anotar a Tavèrnoles (Osona, 1935), el mateix que a tants llocs s'anomena *mocosa*.

Segurs ja del contingut semàntic i lèxic d'aquesta família en català i en els nostres parlars, deixem que acabin de guiar-nos els parlars forans més afins als nostres. Una formació igual a la de *bromera* tenim en el gascò del Gers *bourmèro* f. però allí significa «morve, sécrétion des narines» (Cénac-Moncaut). D'altra banda, amb el sentit d'«escuma» tenim *brümo* en bastants parlars llenguadocians: en el Tarn «*brumo* f. écume: espèce de mousse blanchâtre qui se forme et surnage sur l'eau; *brumà*, écumer: cet homme écumait de colère» (Gary); a Castres «*brumo* = *escumo*; *brumà* v. écumer, jeter de l'écume; être dans la colère» (Couzinié); en el Gard «*brümo*: écume, flegme, pituite: *cassà la brümo dal palmoun*: expectorator; *brumà*: écumer, jeter de l'écume, en être couvert» (Sauvages).

Si la forma gascona ens orienta ja cap a la identificació amb la mucositat, en la mateixa direcció ens inclina la frase proverbial valenciana «tenir menys substància que una broma de caragol» que ja consignava Ros en la *Rondalla de Rondalles* a princ. S. XVIII —etimologia que anotava jo en una cèdula de 1927, (pensant en uns quants dels mots romànics inclosos en l'article *WORM* del *REW*, 9570—, d'altra banda les dades llenguadocianes ens orienten cap a la identificació amb l'espessor de les bromes o boires, com ha suggerit Moll (*AORBB* I, 1928, 215; *AlcM*; i jo també en notes de 1929). I ara em sembla que no tenim raó ell o jo, sinó tots dos: és allò i això; i alhora encara l'altra *BROMA* II, que aviat va implicar la idea d'«escòria que embarassa i afeixuga».

Quan en les llengües es produeixen aquests grops lèxics i fònics (com *BAST-*, *BAND-*, *TRAP-*, *LAP-*, *SAP-*, castellà *CHAP-*, etc.) en què arrels de procedència etimològica diversa, però també de matisos semàntics no inconciliables, vénen a coincidir en una forma comuna, sol esdevenir-se que es fan noves creacions en què participen més d'una d'elles, sense que es pugui assegurar del tot en quina d'elles es tro-